

Leermiddelenanalyse Burgerschapsvorming

Analyse-instrument VO

Deel I: Achtergrondgegevens
Deel II: Inhoudelijke aspecten
Deel III: Didactische aspecten

SLO

April 2017

DEEL I: ACHTERGRONDGEGEVENS

Titel	
Auteurs	
Uitgever	
Jaar van uitgave	
Samenstelling van de methode <ul style="list-style-type: none"> • Leerjaren • Schooltype (vmbo, havo, vwo, vso) • Type materiaal (<i>docentenhandleiding, bronnenboek/tekstboek/werkboek, onlinemateriaal etc.</i>)	
Geanalyseerde onderdelen	
Geanalyseerd door en datum	
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode (<i>korte beschrijving</i>)	
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming (zoals mogelijk aangegeven in het materiaal/de methode)	

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

A Democratie

A1 Werking en belang van de democratie
A1.1 Parlementaire democratie <ul style="list-style-type: none">
○ Stemrecht (actief, passief)
○ Verkiezingen
○ Politieke partijen <i>en ideologieën</i>
○ Scheiding van kerk en staat,
○ Scheiding der machten, <i>Trias politica</i>
○ Rechtsstaat
○ Belangen en macht
○ Democratie en dictatuur
○ Politieke besluitvormig
○ <i>Historische achtergronden kiesstelsel</i>
A1.2 Landsbestuur <ul style="list-style-type: none">
○ Regering, kabinet, ministerraad
○ Eerste en Tweede Kamer
○ Staten Generaal, parlement, volksvertegenwoordiging
○ <i>Prinsjesdag</i>
A1.3 Provinciaal bestuur <ul style="list-style-type: none">
○ Provinciaal bestuur
○ Commissaris van de koning, gedeputeerde staten
A1.4 Gemeentelijk bestuur <ul style="list-style-type: none">
○ Gemeenteraad
○ Burgemeesters en wethouders
A1.5 Internationale samenwerking, Europese Unie <ul style="list-style-type: none">
○ Europees Verdrag voor de Rechten van de mens
○ Lidstaten
○ Verenigde Naties
○ Europees Parlement, <i>Europese Commissie</i>
○ <i>Raad van Europa</i>
A2 Democratische basiswaarden
A2.1 Basiswaarden

<ul style="list-style-type: none"> ○ Waarden en normen ○ Basiswaarden, gedeelde waarden, grondwet
<p>A2.2 Gelijkwaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Artikel 1: <i>Gelijkheid van mensen ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst en persoonlijke geaardheid</i> ○ Verbod op discriminatie en antisemitisme
<p>A2.3 Recht op zelfbeschikking</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Zelfbeschikking ten aanzien van eigen leven
<p>A2.4 Verdraagzaamheid</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Afwijzen van onverdraagzaamheid
<p>A2.5 Vrijheid van meningsuiting</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vrijheid van meningsuiting ○ Persvrijheid ○ Media (<i>krant, tv, internet, sociale media</i>) ○ <i>Open samenleving</i> ○ <i>Artistieke vrijheid</i> ○ <i>Parlementaire onschendbaarheid</i> ○ <i>Grenzen aan de vrijheid meningsuiting</i>
<p>A3 Rechten en plichten</p>
<p>A3.1 Wetten en verklaringen</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Wetten, Rechtsstaat, rechtssysteem, strafrecht ○ Grondwet (<i>grondrechten, burgerrechten</i>) ○ Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens ○ Rechten van het Kind (<i>genoemd als term</i>)
<p>A3.2 Mensen- en Kinderrechten</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De betekenis van kinder- en mensenrechten voor het dagelijks leven ○ Mensenrechten, kinderrechten ○ <i>Bescherming van het kind</i> ○ <i>Recht op bestaanszekerheid (voeding, kleding, huisvesting, gezondheidszorg)</i> ○ <i>Recht op onderwijs (toegankelijkheid voor iedereen, leerplicht)</i> ○ <i>(Verbod op) kinderarbeid</i> ○ <i>Recht op een naam en nationaliteit</i> ○ <i>Recht op deelname aan het maatschappelijke en culturele leven</i> ○ <i>Lichamelijke integriteit</i> ○ <i>Recht op vereniging</i>

B Participatie

B1 Verantwoordelijkheid
B1.1 Solidariteit <ul style="list-style-type: none">
○ Inzetten voor algemeen belang
○ Eigen versus algemeen belang (<i>en de spanning daar tussen</i>)
○ (<i>Belangen van</i>) <i>minderheden</i>
○ <i>Opkomen voor (on)gelijkheid</i>
○ <i>Opkomen voor (on)rechtvaardigheid</i>
○ <i>Goede doelenorganisaties, publieke acties</i>
B2 Sociale veiligheid
B2.1 Sociale veiligheid <ul style="list-style-type: none">
○ Verschil tussen plagen en pesten
○ Vormen van pesten (fysiek, verbaal, digitaal)
○ Buitensluiten van personen of groepen die anders zijn (<i>seksuele oriëntatie, etniciteit, geslacht, geloof</i>)
○ Op vreedzame wijze conflicten oplossen
○ Grenzen stellen, nee zeggen
○ Hulp zoeken, <i>vertrouwenspersoon</i>
○ <i>Chantage, afpersing, agressie en geweld</i>
B3 Participatie
B3.1 Participatie in de maatschappij <ul style="list-style-type: none">
○ Inspraak en medezeggenschap
○ Vormen van inspraak <i>in de klas, op school, gemeente, wijk, regio, land en internationaal</i>
○ Publiek debat

C Identiteit

C1 Wie ben ik?
C1.1 Zelfbeeld <ul style="list-style-type: none">
○ Persoonlijke kenmerken
○ Waarden en idealen
○ <i>Karaktereigenschappen</i>
○ <i>Hobby's, clubs, werk</i>
○ <i>Persoonlijke helden/idolen</i>
○ <i>Vershil tussen zelfbeeld en imago</i>
○ <i>Gebruik van sociale media</i>
C1.2 Identiteitskenmerken <ul style="list-style-type: none">
○ Culturele achtergrond
○ Religieuze achtergrond
○ Regionale, nationale, <i>internationale</i> identiteit
○ <i>Volkslied, nationale feestdagen, monumenten</i>
○ <i>Sociaal-culturele affiniteit</i>
○ <i>Waarden en idealen</i>
○ <i>Politieke voorkeuren</i>
C1.3 Formele identiteit <ul style="list-style-type: none">
○ Nationaliteit, <i>dubbele nationaliteit</i>
○ Paspoort, ID-kaart, Burgerservicenummer, vingerafdruk, DNA profiel
○ Statushouder
C2 Geestelijke stromingen
C2.1 Geloof & spiritualiteit <ul style="list-style-type: none">
○ Symboliek, rituelen
○ Wel of niet geloven
○ Gebedshuizen
○ Vrijheid van geloof / godsdienst
○ <i>God (godsbeeld)</i>
○ <i>Vieringen, feesten</i>
C2.2 Geestelijke stromingen <ul style="list-style-type: none">
○ Christendom
○ Islam
○ Jodendom

- Boedhisme
- Hindoeïsme
- Humanisme

C3 Multiculturele samenleving

C3.1 Diversiteit

- Vormen van diversiteit (*religieus, levensbeschouwelijk, cultureel, etniciteit, geslacht en seksuele oriëntatie, leeftijd, sociale status*)
- Minderheden, *Mensen met een migrantenachtergrond / niet-westerse achtergrond*
- Migratie, Integratievraagstuk
- Polarisatie
- Veranderingen in de bevolkingssamenstelling onder invloed van migratie
- Integratie en culturele identiteit

C3.2 Etnische groepen in de samenleving

- *Culturele gewoonten en gebruiken*
- *Culturele feesten*
- *Uiting van cultuur en religie in straatbeeld*

C4 Respect voor diversiteit

C4.1 Respectvolle omgang op basis van non-discriminatie en gelijkwaardigheid

C4.2 Ik en de ander

- Omgaan met mensen die verschillen in achtergronden
- Verplaatsen in de ander
- Samenwerken
- *Betrokkenheid, vriendschap*

C4.3 Tolerantie

- Respect
- Vooroordeel
- Stereotypen
- Uitsluiting
- Discriminatie

C4.4 Seksuele diversiteit

- Seksuele diversiteit
- Verschillende gezinssituatie en relaties
- LHBT *Seksuele identiteit, heteronorm*

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

1. Op welk type leerdoelen zijn de meeste opdrachten gericht?

1. Kennis 2. Vaardigheden, houdingen, reflectie	Toelichting (meer of minder aandacht, waar liggen accenten)
---	---

2. Nodigen de activiteiten leerlingen uit tot **kritische meningsvorming**?

Informatie verzamelen
Lezen en volgen van media ((jeugd)journaal, kranten, documentaires, opinieprogramma's, internetdiscussies)
Informatie beoordelen
Eigen mening vormen
Discussiëren <ul style="list-style-type: none">
• Argumenteren
• Eigen standpunt naar voren brengen en verdedigen
• Standpunten van anderen begrijpen
• Eigen standpunt (zo nodig) bijstellen
Debatteren <ul style="list-style-type: none">
○ Argumenteren
○ Een toegewezen standpunt overtuigend naar voren brengen en verdedigen
○ Reageren op argumenten van een ander
○ Reflecteren op verloop en inhoud van een debat
Dialogo <ul style="list-style-type: none">
○ Luisteren naar anderen
○ Respectvol omgaan met verschillen van mening
○ De eigen opvatting kritisch beoordelen

3. Sociale vaardigheden: zijn er activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvolle communicatie**?

Delen van eigen gevoelens en ervaringen <ul style="list-style-type: none">
• Eigen gedachten en gevoelens in woord en gebaar duidelijk kunnen maken
• <i>Duidelijk kunnen maken dat je wenst serieus te worden genomen</i>
Verplaatsen in de ander

- Luisteren naar opvattingen, wensen, gevoelens van anderen
- Vragen kunnen stellen om achter de opvattingen/ wensen van anderen te kunnen komen
- Openstaan voor andere opvattingen en inleven in uitingen (woord en gebaar) van anderen
- *Rollenspel uitvoeren*

4. Sociale vaardigheden: zijn er activiteiten die leerlingen uitnodigen tot **respectvol samenwerken**?

Samen werken en sporten (ook in gemengde groepen)
Verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen
Zorg dragen voor een positieve (veilige) gespreksklimaat en (samen)werkrelatie
Reflecteren op eigen gedrag en dat van anderen

5. Zijn er activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld van leerlingen?

Persoonlijke verhalen
Verkennen van eigen leefwereld en achtergronden
Verkennen van eigen identiteit <ul style="list-style-type: none"> • voorkeuren • opvattingen • groepen waar men deel van uit maakt • morele afwegingen maken op basis van eigen identiteit • <i>capaciteiten, mogelijkheden, beperkingen</i>

6. Op welke wijze nodigen de activiteiten leerlingen uit tot **kritische reflectie**?

Reflectie op rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven
Reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven
Reflectie op eigen gedrag
Reflectie op gedrag en leven van anderen
Reflecteren op wat waar is, wat goed en nastrevenswaardig is

7. Op welke wijze nodigen activiteiten leerlingen uit tot **belangenbehartiging**?

Opkomen voor anderen
Standpunt van groep verwoorden
Medeanders werven
Onderhandelen

8. Zijn er activiteiten die uitnodigen tot het **hanteren van conflicten**?

Problemen benoemen en bespreekbaar maken in de klas
Oplossingen aandragen
Bijdragen aan een goed gespreksklimaat
Conflictbemiddeling op schoolniveau

9. Zijn er activiteiten die leerlingen actief betrekken bij **besluitvorming**?

Leertaak <ul style="list-style-type: none">
• Meedenken over inrichting van het leren (werkwijze, onderwerp)
• Maken van afspraken in een groep en organiseren van groepswerk
• Oplossingen aandragen
Klas <ul style="list-style-type: none">
• Klassenberaad
• Afspraken en regels maken
School <ul style="list-style-type: none">
• Meebepalen van schoolbeleid of schoolactiviteit
• MR / Leerlingenraad

10. Zijn er activiteiten die leerlingen uitnodigen tot het initiëren en organiseren van activiteiten gericht op **verbetering van de leefbaarheid** in de klas, de school of de omgeving van de school?

Klas <ul style="list-style-type: none">
• <i>Helpen van medeleerlingen</i>
• <i>Meedenken over verbetering van de leefbaarheid in de klas</i>
• <i>Organiseren van feest of uitje</i>
School

<ul style="list-style-type: none"> • Meedenken over verbetering van de eigen school als leef-, speel- en leeromgeving • <i>Organiseren van schoolfeest</i> • <i>Organiseren van een actie ter verbetering van de school</i>
<p>Omgeving van de school</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een vrijwillige bijdrage leveren aan een ander, een organisatie of de samenleving (MAS) • <i>Meedenken over verbetering van de leefbaarheid van de omgeving van de school</i> • <i>Organiseren van een actie ter verbetering van de omgeving van de school (buurt, wijk, etc.)</i>
<p>Samenleving</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Onderzoeken van sociale (on)rechtvaardigheid in de buurt/stad/regio/samenleving/nationaal en internationaal</i> • <i>Organiseren van een actie gericht op het bevorderen van mensenrechten (goede doelenactie)</i> • <i>Meedoen aan publieke actie</i>

11. Zijn er activiteiten waarbij de **buitenwereld** betrokken wordt?

<p>Bezoek aan instantie / bedrijf</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>verpleeghuis, gebedshuis, gemeenteraad, etc.</i>
<p>Bezoek van persoon aan de school</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>veteraan, politicus, bepaalde religieuze/culturele groepering, vertegenwoordiger van een hulporganisatie, etc.</i>
<p>Bezoek aan een monument of herdenkingsplaats</p>